Instruks for innsamling av ekskrementer og hår fra bjørn for SNO personell.

Versjon: 07.09.2006

Nasjonalt overvåkingsprogram for store rovdyr (http://nidaros.nina.no)

Overvåking av bjørn
For å få en bedre oversikt over bestandsstørrelsen av bjørn i Norge skal det fra 2006 samles inn ekskrementer og hår fra bjørn gjennom Nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt. Prøvene skal samles inn av SNO som en del av ordinært arbeid med registrering og overvåking av rovvilt, av elgjegere under elgjakt i nærmere bestemte områder og evt. av annet personell etter nærmere avtale med direktoratet. Innsamlede prøver skal DNA-analyseres på individnivå for å få et anslag på antall bjørner i ulike områder. Analysene skal gjøres ved Svanhovd miljøsenter i Finnmark.

I 2006 skal det samles inn ekskrementer og hår fra bjørn i følgende områder; Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal, Nord-Trøndelag, sørlige deler av Nordland, Indre Troms og Pasvik og Anarjokka i Finnmark. I 2007 skal innsamlingene gjøres i Sør-Norge, og i 2008 skal innsamlingene gjentas i de samme områdene som i 2006. Det er foreløpig ikke tatt stilling til hvilke valg som skal gjøres etter 2008.

Prøvetaking av ekskrementer og hår fra bjørn gjort av SNO personell
Instruksen for innsamling av ekskrement- og hårprøver gjelder for SNO personell som kommer over ekskrementer eller hår fra bjørn i forbindelse med sitt arbeid. SNO personell (faste og engasjerte) skal samle inn ekskrementer og hår fra bjørn i de definerte områder gjennom hele sesongen, fra bjørnen kommer ut av hi i april/mai til den igjen går i hi i oktober/november.

Publikum skal oppfordres til å melde fra om syns- og sporobservasjoner av bjørn, herunder funn av hår og ekskrementer, til lokal rovviltkontakt i SNO. Feltkontroll av tilfeldige observasjoner av bjørn har høy prioritet med tanke på innsamling av prøver. Publikum skal ikke oppfordres til å samle prøver selv, men innsendte prøver fra publikum kan inngå i prøvematerialet etter nærmere vurdering av SNO/DN.

Det skal samles prøver fra alle ekskrementer og "håransamlinger" fra bjørn som blir funnet i løpet av sesongen. Til prøvetakingen brukes 50 ml plastrør med skrukork (samme type rør som i dag benyttes for jerv). Ved prøvetaking av ekskrement tas det en del tilsvarende omtrent en tommelfinger i størrelse. For å ikke forurense prøven skal en kvist eller tilsvarende brukes for å ta prøven og legge denne over i plastrøret. Det skal kun tas en prøve fra hvert ekskrement. Resterende del av et ekskrement som det er tatt prøve fra, skal markeres med for eksempel en pinne som stikkes ned i ekskrementet. Dette for å hindre at det blir tatt flere prøver av samme ekskrement. Ved funn av bjørnehår må flest mulig hår forsøkes samlet fra hvert sted. Dette fordi en er avhengig av at hårene har røtter for å kunne påvise DNA.

Prøvene skal minimum påskrives med blyant; dato, art, sted, kartreferanse (UTM eller GPS posisjon), og navn på personen som har funnet prøven (Innsenders/RVKs navn skrives i kommentarfeltet i Rovbasen). Alle prøver skal oppbevares og holdes kontinuerlig frosset fram til overlevering til regionansvarlig i SNO. Prøvene skal

leveres fortløpende til regionansvarlig i SNO, men senest 5 dager innen fristen for innsending til Svanhovd miljøsenter (dvs. 27. mai, 10. september og 10. november).

Regionansvarlig i SNO skal sørge for at alle nødvendige opplysninger er påført prøven. Alle relevante opplysninger om prøven (dato, art, sted, posisjon og lignende) skal legges inn i Rovbasen med Observasjonstype: Ekskrement, Kontrollstatus; Laboratorium, og Vurdering; Usikker eller Antatt sikker. SNO ansvarlig skal merke prøvene med rovbasenummer og oppbevare prøvene frosset fram til innsending. Prøvene sendes samlet til analyse 3 ganger i året i henhold til fastsatte frister: 1. juni, 15. september og 15. november.

Andre opplysninger i tilknytning til ekskrementfunn skal føres som egne poster med egen vurdering i Rovbasen (for eksempel hifunn, yngling, spor, synsobservasjoner m.v.).

Prøvetaking gjort av elgjegere og annet personell
Denne innsamlingen gjøres i henhold til egen instruks for innsamling av ekskrementer og hår fra bjørn for lokale elgjaktlag og andre personer tilknyttet innsamlingen (http://nidaros.nina.no). Ved denne innsamlingen, som i hovedsak vil skje om høsten, vil prøver bli overlevert fortløpende til kontaktperson i SNO.

Kontaktperson i SNO skal sørge for at alle prøver er påført alle påkrevde opplysninger, og er ansvarlig for å innhente og nedtegne eventuell manglende informasjon før prøvene registreres i Rovbasen. Disse prøver er påklistret unike strekkoder. Strekkoden avleses ved innlegging av den enkelte prøve i rovbasen, og fungerer som identifikasjon for hver unike prøve. Prøvene skal oppbevares frosset fram til oversendelse til Svanhovd miljøsenter (innen 15. november).

Sammendrag:
Prøvetaking gjort av SNO personell:

1) Hver enkelt prøve samles i plastrør og påskrives med blyant; dato, art, sted, kartreferanse og navn på prøvetaker
2) Prøvene oppbevares og holdes kontinuerlig frosset
3) Prøvene overleveres regionansvarlig i SNO innen 27. mai, 10. september og 10. november
4) Prøvene kontrolleres og registreres i Rovbasen av regionansvarlig i SNO
5) Prøvene videresendes av regionansvarlig i SNO til Svanhovd miljøsenter innen 1. juni, 15. september og 15. november

Prøvetaking gjort av annet personell:

1) Prøver innsamlet av elgjegere og evt. andre tilknyttet innsamlingen mottas av kontaktperson i SNO fortløpende
2) Kontaktperson i SNO kontrollerer prøvene og at alle påkrevde opplysninger er nedtegnet. Kontaktperson i SNO er ansvarlig for å innhente og nedtegne eventuell manglende informasjon
3) Kontaktperson i SNO overleverer prøvene til regionansvarlig i SNO innen samme frister som under pkt. 3) over
4) Prøvene kontrolleres og registreres i Rovbasen av regionansvarlig i SNO
5) Prøvene oppbevares og holdes kontinuerlig frosset

6) Prøvene videresendes av regionansvarlig i SNO til Svanhovd miljøsenter innen samme frister som under pkt. 5) over

Frister for innsending av prøvemateriale til Svanhovd miljøsenter:
1. juni – prøver samlet om våren skal sendes
15. sept – prøver samlet under beitesesongen skal sendes
15. nov – prøver samlet i løpet av høsten skal sendes

Innsending av prøvemateriale
Prøvene skal sendes som postpakke, ekspress over natten, godt isolert, pakket i isopor og papir. Legg ved fryseelement (f.eks frosset 1/2 l brusflaske). Pakken sendes tidlig i uka for å redusere faren for at prøver blir liggende å tine opp over en helg. For øvrig gjelder følgende rutiner ved forsendelse:

- Ring til laboratoriet på Svanhovd på tlf 78 97 36 08/00 og avtal forsendelse før dere sender pakken.
- Sjekk at pakken leveres nær fristen for postforsendelse fra det aktuelle postkontor og at den holdes nedfrosset til forsendelsestidspunkt.
- Send Postens kollinummer (står på kvitteringen og består av 2 bokstaver, 9 siffer og avsluttes med NO) til svanhovd@bioforsk.no (fungerer som sporingsnummer).

Prøvene skal sendes til:

Svanhovd miljøsenter
N-9925 Svanvik
Tlf. +47 78 97 36 00
Faks: +47 78 97 36 01
E-post: svanhovd@bioforsk.no